

Finansdepartementet

Folkbokföringsverksamhet, biometri och brottsbekämpning SOU 2025:75, Fi2025/01382

Pensionsmyndigheten ställer sig positiv till åtgärder som vidtas för att minska felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott.

Handläggningen av Pensionsmyndighetens förmåner och en stor del av Pensionsmyndighetens verksamhet är beroende av en tillförlitlig folkbokföring. En betydande del av Pensionsmyndighetens kontrollutredningar rör ärenden där förmånstagare har underlåtit att meddela Pensionsmyndigheten om att de bosatt sig eller vistats utomlands i sådan omfattning att de inte har haft rätt till bosättningsbaserade förmåner. De felaktiga utbetalningarna kan ha pågått under lång tid och rör sammantaget stora belopp. För att myndigheten ska kunna fatta korrekta grundbeslut och betala ut rätt ersättning till rätt person är det av största vikt att folkbokföringen är korrekt. Pensionsmyndigheten anser att en utökad användning av biometri skulle kunna bidra till detta mål och en korrekt registrering av identiteter är oerhört viktigt för välfärdssystemen i stort. En minskad risk för felaktiga utbetalningar ger större legitimitet åt hela pensionssystemet.

Sammanfattning

Pensionsmyndigheten instämmer i utredningens förslag om att ge Skatteverket utökade möjligheter att behandla biometriska uppgifter i folkbokföringsverksamheten och delar bedömningen att detta kan bidra till ökad tillförlitlighet i folkbokföringen och motverka identitetsmissbruk.

Pensionsmyndigheten instämmer också i förslaget att ge Migrationsverket och Polisen utökade möjligheter att behandla och utbyta biometriska uppgifter med Skatteverket. På sikt ser Pensionsmyndigheten att det bör skapas ett myndighetsgemensamt register för en sammanhållen identitetsförvaltning.

Pensionsmyndigheten motsätter sig dock förslaget om att lagring av biometriska uppgifter för EES-medborgare endast ska få ske om det finns anledning att anta att oriktiga uppgifter har lämnats. Pensionsmyndigheten ser inte att det finns tillräckliga skäl till en åtskillnad mellan tredjelandsmedborgare och EES-medborgare i detta avseende, då problem med identitetsmissbruk finns oaktat medborgarskap.

Pensionsmyndigheten motsätter sig även förslaget om att Skatteverket endast ska få lagra biometriska uppgifter i högst tio år från insamlingen. Pensionsmyndigheten

www.pensionsmyndigheten.se

anser att denna tidsgräns är för kort och riskerar att försvåra för både folkbokföringsverksamheten och brottsbekämpningen.

Nedan kommenterar Pensionsmyndigheten vissa särskilda delar i utredningens förslag.

DEL III

Anmälningsskyldighet och straffansvar enligt folkbokföringslagen

18.2 Enskildas anmälningsskyldighet till Skatteverket avseende annan persons bosättningsuppgifter

Utredningen har bedömt att det inte bör införas anmälningsskyldighet till Skatteverket för enskilda avseende en annan persons bosättningsuppgifter. Skälet anges vara att det inte framkommit något påtagligt behov av en sådan reform vilket enligt Pensionsmyndighetens mening inte stämmer.

Det finns ett stort behov av en anmälningsskyldighet avseende annan persons bosättningsuppgifter. Pensionsmyndigheten ser en stor risk för felaktiga utbetalningar med anledning av att vissa äldre flyttar utomlands utan att meddela Pensionsmyndigheten eller Skatteverket om detta. Om en person avlider i Sverige får Pensionsmyndigheten kort därefter besked om dödsfallet via Skatteverket och de beviljade förmånerna kan då dras in i nära anslutning till dödsfallet. Om en person däremot avlider utomlands måste först någon, t.ex. en anhörig eller någon på en ambassad, lämna ett dödsfallsintyg till Skatteverket, som i sin tur sedan underrättar Pensionsmyndigheten om dödsfallet. Om inte någon meddelar Skatteverket om ett dödsfall utomlands i tid kan en förmån betalas ut felaktigt under lång tid innan Pensionsmyndigheten får kännedom om dödsfallet och kan dra in förmånen. De personer som får en förmån från Pensionsmyndigheten och är bosatta utomlands måste varje år fylla i ett så kallat levnadsintyg och skicka till Pensionsmyndigheten för att förmånen ska fortsätta att betalas ut. Det finns dock inga sådana årliga kontroller när det gäller personer som är folkbokförda i Sverige. Det innebär att om en person, som är folkbokförd i Sverige, avlider utomlands och inte någon meddelar Skatteverket eller Pensionsmyndigheten om dödsfallet kan en förmån felaktigt betalas ut till dödsboet under många år. I flera av dessa fall tar sedan, t.ex. en anhörig, som oftast har kännedom om både utlandsbosättningen och dödsfallet, ut pengarna eller tillgodogör sig ersättningen på annat sätt. Det saknas i dessa fall ofta möjlighet för Pensionsmyndigheten att få tillbaka pengarna.

Pensionsmyndigheten vill betona vikten av dessa problem och anser att det bör införas en anmälningsskyldighet för vissa anhöriga om en i Sverige folkbokförd person bosätter sig i utlandet. I vart fall bör det införas en anmälningsskyldighet för anhöriga eller dödsbodelägare om någon har avlidit i utlandet. En anmälningsskyldighet för anhöriga eller dödsbodelägare skulle kunna bidra till en mer korrekt folkbokföring och därmed också minskade felaktiga utbetalningar. För att anmälningsskyldigheten ska få avsedd effekt skulle den behöva kompletteras med en straff- och/eller sanktionsbestämmelse.

19.5 En ny straffbestämmelse ska införas

Pensionsmyndigheten instämmer i utredningens förslag om att införa en ny straffbestämmelse i 42 a § folkbokföringslagen (1991:481) avseende främjande av oriktig folkbokföring. En ny straffbestämmelse för allvarigare fall av medhjälp till folkbokföringsbrott skulle utgöra ett steg i rätt riktning för att komma tillrätta med de problem som finns med oriktig folkbokföring och skulle även leda till ett ökat fokus mot denna typ av brottslighet.

DEL IV

Utvidgade möjligheter att lagra och använda biometriska uppgifter

26.9.1 De grundläggande förslagen

Pensionsmyndigheten instämmer i utredningens förslag om att ge folkbokföringsverksamheten möjlighet att lagra och använda biometriska uppgifter. Det kommer att bli ett effektivt verktyg i arbetet med att säkerställa korrekta identiteter i folkbokföringen. En korrekt identitet är en förutsättning för korrekta utbetalningar av Pensionsmyndighetens förmåner.

Utredningen anser dock att lagring av biometriska uppgifter för EES-medborgare endast ska få ske om det finns anledning att anta att oriktiga uppgifter har lämnats.

Skatteverket påtalar i utredningen att om åtgärden att lagra ansiktsbilder, fingeravtryck och biometriska uppgifter beträffande tredjelandsmedborgare bedöms vara en proportionerlig inskränkning av rättigheterna i artikel 7-8 i EU-stadgan borde någon annan bedömning inte heller kunna göras beträffande EU/EES-medborgare.

Pensionsmyndigheten gör samma bedömning som Skatteverket och motsätter sig därför förslaget att begränsa lagring och användning av biometriska underlag och biometriska uppgifter för EES-medborgare.

Vidare ser Pensionsmyndigheten inte heller att det finns skäl till en åtskillnad mellan tredjelandsmedborgare och EES-medborgare då problem med identitetsmissbruk finns oaktat medborgarskap. Såsom experterna i utredningen framhåller finns det idag avsevärda problem med identitetsmissbruk även gällande EES-medborgare som påverkar samhället i stort. Pensionsmyndigheten har en utmaning kopplad just till EU/EES-medborgare då myndigheten vid misstanke om oegentligheter har begränsningar i möjligheterna att kontrollera exempelvis felaktig bosättning mot bakgrund av den fria rörligheten inom EU/EES och avsaknaden av uppgifter om vistelse inom och utanför Sverige. En sådan begränsning riskerar att skapa en lucka i systemet och försvaga folkbokföringens kvalité. Det är av största vikt att folkbokföringen får de verktyg som behövs för att kunna säkerställa korrekta identiteter.

Utredningen föreslår att Skatteverket endast ska få lagra biometriska uppgifter i högst tio år från insamling. Pensionsmyndigheten anser att denna tidsgräns är för kort och

riskerar att försvåra både folkbokföringsverksamheten och brottsbekämpningen. En persons biometriska kännetecken, som fingeravtryck och ansiktsbilder, förändras i begränsad omfattning över livet. Det gör biometriska uppgifter relevanta under en mycket lång tid, ofta hela livstiden. Det kan i vissa fall dröja mer än tio år innan en falsk identitet eller felregistrering upptäcks. Om biometriska uppgifter raderas efter tio år riskerar möjligheten att rätta till och bekräfta identiteter att gå förlorad. Brottslighet som bygger på falska identiteter kan vara organiserad och långvarig. För att kunna spåra och avslöja sådan brottslighet kan det krävas tillgång till biometriska uppgifter även långt efter att de samlats in. En längre lagringstid skulle alltså förbättra möjligheterna att upptäcka systematiska fel och bedrägerier, och därigenom skydda välfärdssystemen mot missbruk.

Lagring av biometriska uppgifter kan visserligen innebära ett intrång i den personliga integriteten. Lagringen gynnar dock även den enskilde genom att den bekräftar individens identitet samtidigt som den fungerar som ett effektivt skydd mot bedrägerier och identitetsmissbruk. En lagringstid som överstiger tio år torde inte innebära ett sådant ytterligare intrång i den personliga integriteten som skulle göra den oproportionerlig. En förlängd lagringstid, utöver tio år, skulle kunna kombineras med strikta skyddsåtgärder så som till exempel att uppgifterna endast ska få användas för identitetskontroll och i brottsförebyggande syften.

27–29 Utbyte av biometriska uppgifter mellan Skatteverket, Migrationsverket och Polisen

Pensionsmyndigheten instämmer slutligen också i förslaget att ge Migrationsverket och Polisen utökade möjligheter att behandla och utbyta biometriska uppgifter med Skatteverket. Det stärker tillförlitligheten i identitetsbedömningar och minskar risken för att personer registreras med flera identiteter eller med felaktiga uppgifter i folkbokföringsdatabasen. Pensionsmyndigheten är beroende av folkbokföringen för att fastställa bosättning och pensionsrätt, särskilt för personer som flyttar till eller från Sverige. Ett starkt informationsutbyte mellan myndigheter är därför indirekt mycket värdefullt för Pensionsmyndighetens verksamhet.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Anna Pettersson Westerberg efter föredragning av verksamhetsutvecklare Axel Jönsson. I den slutliga beredningen har även jurist Jeanette Andersson och verksamhetsutvecklare Louise Olander deltagit.

Anna Pettersson Westerberg

Axel Jönsson